

Monika Tauchmanová, Ženy literárních salonů: Marie Anna ze Schwarzenbergu a Madame de Staël, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav 2012, 82s.

Posudek oponenta

Předkládaná práce se dle titulu zabývá literárními salony dvou žen činných na počátku 19. století – spisovatelky madame de Staël a rakouské šlechtičny Marie Anny ze Schwarzenbergu. Dle Úvodu autorku zajímá „prolínání a promíchání různých kultur“, což by naznačovalo, že se bude zajímat také o vzájemné interakce mezi madame de Staël a rakouskými salony. Bylo by to nanejvýše vhodné, neboť francouzská spisovatelka v rakouské monarchii pobývala, znala místní šlechtu a její divadelní hry se s oblibou hrály ve „spectacles de société“ v rakouských aristokratických salonech. Dále se však dozvídáme, že práce užívá komparativní metodu (s. 11) a v následujícím výkladu skutečně vidíme pokusy srovnávat různé útržky informací o salonech obou dam. Většinou se tak děje tak, že autorka klade tyto informace vedle sebe.

Bohužel to však autorku vedlo k přesvědčení, že je zřejmě třeba potlačit informace o vzájemných kontaktech, takže se o vztahu madame de Staël k rakouské šlechtě nedozvíme nic. Autorka však ze zvláštních důvodů vytěšňuje souvislý výklad i o jiných zkoumaných postavách a jevech, což v kapitole 3 (s. 23) považuje za součást komparativní metody („způsobu komparace“). Výsledkem je bohužel to, že práce nesdílí nic ani o životech obou dam, ani o salonní kultuře a jejím vývoji v Rakousku a ve Francii, a téměř nic o konkrétních salonech obou dam.

Úvodní výklad o salonech v kapitole 2, totiž také neodděluje Francii a Rakousko, takže zde defilují jen útržky informací o použití francouzských slov, přičemž není jasné v jaké zemi a často ani v které epoše autorka tato slova sleduje. Použití výrazu *coterie* či *salon* se samozřejmě lišilo v případě frankofonní šlechty v Rakousku, či u Francouzů ve Francii. Autorka na příklad tvrdí, že v Rakousku se používal výraz „salon“, ale neuvádí v které epoše. V 18. století se u nás tento výraz nepoužíval, přednost se dávala pojmům *coterie*, či *cercle*, v architektuře pak pojmu *Paradezimmer*. Také jiné informace převzaté často ze sekundární literatury se v textu objevují jako by z vakua, takže není jasné, k čemu se vztahují. Tak se dozvídáme, že „v roce 1792 byl povolen rozvod“, ale nevíme, v které zemi (s. 34).

Neštěstí práce však dokonává autorčin hodnotový relativismus, pokud to není výsledek nedostatku času, či nedostatku vůle k domyšlení zjištěných skutečností. V úvodu se totiž autorka vyznává z toho, že nevěří v objektivitu historického poznání, přičemž se odvolává na knihu Dušana Třeštíka *Češi a dějiny v postmoderním očistci* (2005). Relativismus se však v práci projevuje tím, že autorka ke zkoumaným problémům neříká žádný názor, nesdílí, k čemu dospěla, a neobjasňuje ani vztah dílčích témat k celkovému cíli komparace. Projevuje se to

v závěrech kapitol a všude, kde je třeba říci nějaký názor. Postupně se dozvídáme, že neví, zda salony obou dam považovat za salony (s. 30), že na otázku, zda uvolněná morálka byla stereotypem, či nikoli nelze dát „jednoznačnou odpověď“ (s. 43), že důvody, proč se madame de Staël a Marie Anna pokládaly za intelektuálky nebyly objasněny (s. 45), že četba Rousseaua byla módní, ale byla k ní potřeba i inteligence (s. 47) a úvahu nad tím, která z dam byla větší intelektuálka, uzavírá autorka konstatováním, že se nebude pouštět do „hodnotících závěrů“, protože si myslí, že takové soudy jsou zbytečné (s. 51). Také v poslední kapitole o důvodech pro otevření salonu autorka nabízí řadu otázek „buď anebo“, na které nechce odpovědět. Na konec komparativní studie, jejíž cíl zůstal utajen, autorka sděluje, že „není snadné říci na příkladu Marie Anny a madame de Staël v čem se lišily salony pařížské a vídeňské“ (s. 69) a pro jistotu to tedy opravdu neřekne. V závěru sice autorka vysvětluje, že při psaní ji provázel „ostych až morální problém“ (s. 70), ale to takový přístup neomlouvá.

Dodám k tomu, že mi na těchto výkladech připadala zvláštní i volba badatelských problémů a přístupů k jejich řešení. Autorka sledovala ve třech kapitolách tyto otázky: Zprvce problém uvolněné morálky v salonech, kde se snažila zjistit, jak to bylo s milenci obou dam, zadruhé otázku, zda obě dámy byly intelektuálky a zatřetí sledovala autorka otázku, jaké byly důvody k otevření salonu. Věrna metodě nepodávat souvislý výklad, který by něco dokazoval, však ke všem problémům předkládá jen sérii paralelně kladených útržkovitých informací. Slibně vypadající otázku, zda šlo o intelektuálky, řeší tak, že podle různých úryvků z korespondence a faktů o četbě zjišťuje, jak byla která dáma inteligentní.

Metoda útržků se navíc projevila už v úvodním přehledu bádání, kde autorka uvádí různé jednotlivé práce k salonům z různých zemí a dob, aniž by objasnila jejich význam, vývoj bádání, nebo vztah k tématu. Vzhledem k tomu, že tyto útržky jsou hromaděny bez vztahu k oběma dámám, zde pak „vypadly“ některé zásadní práce. Zejména tu postrádám edici Marie Ulrichová, *Lettres de Madame de Staël conservées en Bohème*, Praha 1959. Chybí tu jakákoli další práce k vztahu madame de Staël k rakouské šlechtě. Nemohu se zbavit dojmu, že i zde byly informace o vzájemných kontaktech potlačeny na základě představy, že to ke « komparativní metodě » nepatří.

Na závěr si dovolím poznámku k autorčině úvaze o relativismu. Hodnotící soudy lze řešit různě, ale k otázce hodnotového relativismu bych doporučil kapitolu o faktech a hodnotících soudech v knize Leo Strausse *Natural right and History* (1953).

Souhrnně lze říci, že práce vypadá spíše jako sepsání počátečních dojmů po prvním seznámení s tématem, než jako výsledek několikaletého výzkumu. K tématu jsme se tu skutečně nic nedověděli. Práce nedokazuje ani základní otázku, zda salon Marie Anny skutečně měl formální znaky organizovaného salonu, jak autorka popisuje. Proč v případě „literárních salonů“ nesledovala literární zájmy obou žen, nebo četbu v salonech?

Oceňuji však fakt, že autorka pracovala s francouzštinou a použila archivní prameny, byť výsledky tohoto výzkumu byly kvůli metodickému přístupu v podstatě na nic.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit stupněm

Dobře

Handwritten signature of Ivo Cerman in blue ink.

PhDr. et Dr. phil. Ivo Cerman, Ph.D.

Praha 26.1.2012